

ผ้าทอภาคใต้ : ความหมายและพลวัตของผ้าทอ ในมิติของเจ้าของวัฒนธรรม¹

Southern Woven Cloths : Meaning and Dynamic Woven cloth in Dimension for Owner Culture

นพพล เจริญสุข²
Noppon Jareansok

บทคัดย่อ

การศึกษาความหมายและพลวัตผ้าทอภาคใต้ สะท้อนความสัมพันธ์แบบพึ่งพา
ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ สะท้อนความศรัทธาของชุมชนที่มีต่อพระพุทธศาสนาและ
ความสัมพันธ์ระหว่างผ้าทอกับความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรม สะท้อนความสัมพันธ์
ของครอบครัว โดยเฉพาะบทบาทในการสืบทอดภูมิปัญญาผ่านบทบาทของผู้หญิงจากรุ่น
สู่รุ่น สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างผ้าทอกับช่วงชีวิตของคน ทั้งประเพณีการเกิดและ
ประเพณีการตาย และยังสะท้อนถึงความวิริยะอุตสาหะของคนผ่านกระบวนการทอผ้า

สำหรับพลวัตของผ้าทอภาคใต้ พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงในการใช้เครื่องมือที่ช่วย
ให้ผลผลิตเพิ่มขึ้น ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจจากการผลิตเพื่อใช้ใน
ครัวเรือนไปสู่การผลิตเพื่อขาย เปลี่ยนจากผ้านุ่งไปผลิตในรูปแบบอื่นๆ เช่น กระเป๋า ยาม
เลื้อยสุท เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการปรับประยุกต์จากภูมิปัญญาผ้าทอดั้งเดิมไปสู่ภูมิปัญญา
วิวัฒน์ เป็นต้นว่า เป็นจุดขายที่สำคัญในธุรกิจการท่องเที่ยวและธุรกิจบริการ เป็นเครื่อง
ประดับตกแต่งในงานสถาปัตยกรรมต่าง ๆ และเผยแพร่ผ่านพิพิธภัณฑ์ในฐานะแหล่งเรียนรู้
ภูมิปัญญาผ้าทอภาคใต้

คำสำคัญ : ผ้าทอภาคใต้ ความหมาย พลวัตของผ้าทอ เจ้าของวัฒนธรรม

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของดัชนีพันธกิจเรื่องพลังสร้างสรรค์ภูมิปัญญาผ้าทอในช่วงแผนพัฒนาของรัฐ
(พ.ศ.2504 - พ.ศ.2554)

² นิสิตระดับปริญญาเอกสาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ อำเภอเมือง
จังหวัดสงขลา 90000

Abstract

A study of the meaning and dynamic of Southern hand weaving reflects a mutual relationship between humans and nature. It reflects the faint of the community in Buddhism, and a relationship between woven cloth and belief, custom, and ritual, as well as family relationship, especially the role of wisdom transmission through the role of women from generation to generation, reflecting a relationship between woven cloth and a person's life span, involving both the custom about birth and the custom about death, as well as indicating the perseverance of people through the process of cloth weaving

For the dynamic of Southern woven cloth, it was found that changes were made in the use of tools to increase productivity, leading to an economic change from production for household consumption to commercial production, from woven clothe for dressing to other kinds of products, such as handbag, toting bag, and suit coat. Moreover, there was an adaptation from the wisdom of original woven cloth to an evolutionary wisdom, to make an important selling point in tourism business and service business, in providing decorations for architectural creations, which is publicized through museums as learning centers for the wisdom of Southern woven cloth.

บทนำ

ภาคใต้เป็นแหล่งสร้างสรรค์งานศิลปหัตถกรรมที่มีคุณค่าและมีความหลากหลาย โดยเฉพาะหัตถกรรมผ้าทอของภาคใต้มีความสวยงามโดดเด่น ทั้งในด้านลวดลายและสีสัน อีกทั้งยังแสดงถึงอัตลักษณ์ภูมิปัญญา และมรดกทางวัฒนธรรมของคนภาคใต้ที่สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น

ชุมชนทอผ้าที่เก่าแก่และมีชื่อเสียงในภาคใต้ ได้แก่ ชุมชนทอผ้าเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ชุมชนทอผ้านาหมื่นศรี อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง ชุมชนผ้าไหมพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี และชุมชนผ้ายกเมืองนคร อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช

ผ้าทอเกาะยอ ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าชุมชนเริ่มทอผ้าในสมัยใด จากคำบอกเล่าคนเฒ่าคนแก่กล่าวว่ามีการทอผ้าเพื่อใช้เป็นเครื่องนุ่งห่มมานานแล้ว ความเก่าแก่ ความงาม และลักษณะเฉพาะของผ้าทอเกาะยอมีลวดลายไม่ซับซ้อน สีสันทันไม่ฉูดฉาด จึงทำให้ผ้าทอมือของที่นี่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับของคนท้องถิ่นและคนในภาคใต้ ส่วนผ้าทอนาหมื่นศรี มีความพิเศษอยู่ที่การใช้สีเหลืองเป็นสีพื้นของผ้า ส่งผลให้ลวดลายของผ้ามีความโดดเด่นกว่าผ้าทอของกลุ่มอื่น ผ้าทอสีพื้นเหลืองจึงสะท้อนอัตลักษณ์ของผ้าทอนาหมื่นศรี ผ้าไหมพุมเรียง ความแตกต่างของผ้าไหมพุมเรียงกับผ้าทอของชุมชนอื่นในภาคใต้คือการผ้าไหมพุมเรียงใช้ผ้าไหมในการทอ และยังมีความโดดเด่นด้านเครื่องมือคือ ผ้าไหมพุมเรียงใช้เครื่องมือประมาณ 350 ตะกอล ซึ่งกว่าจะได้ผ้าทอหนึ่งผืนต้องใช้เวลาทอานานประมาณ 3 เดือน (ป้าวันดารา : ให้สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2555) ด้วยเหตุนี้ ลักษณะของผ้ามีความแน่นและละเอียด เนื่องจากต้องใช้แรงในการทอมาก ลวดลายที่มีชื่อเสียง คือ ลายครุฑ และลายกนกซึ่งถือว่าเป็นลายที่เก่าแก่และมีราคาแพง ผ้าไหมพุมเรียงเป็นผ้าที่ทอโดยคนมุสลิม และมีการถ่ายทอดให้แก่คนมุสลิมเท่านั้น สำหรับ ผ้ายกเมืองนครเป็นผ้าที่สะท้อนคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ในอดีตถือเป็นผ้าชั้นสูงของชนชั้นเจ้านาย ผ้ายกเมืองนครจึงแสดงสถานภาพและฐานะของผู้สวมใส่ การทอมีการนำดินทองคำและดินเงินเข้ามาเป็นส่วนประกอบผสมผสานในผืนผ้า ทำให้ผ้ายกเมืองนครต้องใช้เวลานานในการทอและมี ราคาสูง (จันทร์ ทงสมักร. 2554 : 2) ส่วนการนำผ้ายกไปใช้ต้องเป็นโอกาสพิเศษเท่านั้น และนิยมนุ่งเป็นผ้านุ่งไม่นิยมตัดเป็นเสื้อหรือเป็นชุดเพราะตัดเย็บยาก

กล่าวได้ว่าผ้าทอภาคใต้แสดงอัตลักษณ์เฉพาะของแต่ละชุมชน มีการสืบสานศิลปหัตถกรรมทั้งวิธีการทอ ลวดลาย และสีสันทันของผ้ามาหลายชั่วอายุคน ด้านวิธีการทอ เช่น มีการพัฒนาจากเครื่องมือเป็นกึ่งกระดูก ทำให้สามารถทอผ้าได้เร็วขึ้นและได้ปริมาณมากขึ้น ด้านลวดลาย ที่สืบทอดมาถึงปัจจุบัน เช่น ลายลูกแก้ว ลายดอกพิกุล ลายราชวัตรโคม ลายตาสมุก เป็นต้น ด้านสีสันทันของผ้าทอ สรุปได้ว่า สีเหลืองจากขมิ้น แขนขนุน สีครามจากต้นคราม สีอิฐได้มาจากสีของอิฐเปื่อยมาทาบให้ละเอียด สีแดงได้จากครั่ง สีนํ้าตาลไหม้ได้จากกาบโหนด เป็นต้น นอกจากนั้น ผ้าทอภาคใต้ยังสะท้อนวิถีชีวิตชุมชนในหลายด้าน เช่น ความเชื่อ พิธีกรรม การแต่งกาย การบ่งบอกฐานะทางสังคม เป็นต้น ดังคำบอกเล่าของตากริม ลินธูรัตน์ จากชุมชนทอผ้าเกาะยอ (ตากริม ลินธูรัตน์ : ให้สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 5 เมษายน 2555)

ความสำคัญของผ้าทอภาคใต้ดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาเพื่อหาคำตอบว่า คนทอผ้าในฐานะเจ้าของวัฒนธรรมให้ความหมายของการทอผ้าในแง่มุมใดบ้าง และผ้าทอมีคุณค่าต่อบึงเจกบุคคล และชุมชนในภาพรวมอย่างไร ซึ่งการวิเคราะห์ความหมายและคุณค่าของผ้าทอจะช่วยให้เราเข้าใจโลกทัศน์ วิธีคิด จิตสำนึก และมุมมองที่สะท้อนถึงวิถีวัฒนธรรมของคนภาคใต้ได้ส่วนหนึ่ง

บทความนี้เน้นศึกษาพื้นที่ชุมชนทอผ้าภาคใต้ทั้ง 4 แหล่งข้างต้น โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งเน้นการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามเป็นหลัก ด้วยวิธีการสังเกตและสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 2 กลุ่มคือ กลุ่มคนทอผ้าในชุมชนทอผ้าเกาะยอ ผ้าทอนาหมื่นศรี ผ้าไหมพุมเรียง และผ้ายกเมืองนคร พื้นที่ละ 4 คน รวม 16 คน และกลุ่มผู้ใช้ผ้าทอพื้นที่ละ 2 คน รวม 8 คน รวมทั้งสิ้น 24 คน สำหรับประเด็นนำเสนอประกอบด้วย 2 ประเด็นหลัก คือ ความหมายของผ้าทอภาคใต้ และพลวัตของผ้าทอภาคใต้

วัตถุประสงค์การวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ

1. เพื่อศึกษาผ้าทอภาคใต้ก่อนแผนพัฒนาของรัฐ (ก่อน พ.ศ.2504)
2. เพื่อศึกษาผ้าทอภาคใต้ในช่วงแผนการพัฒนาของรัฐ (พ.ศ.2504-2554)
3. เพื่อศึกษา พลังสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาผ้าทอภาคใต้ในช่วงแผนพัฒนาของรัฐ

(พ.ศ.2504-2554)

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการค้นคว้าการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพมีการดำเนินการวิจัยดังนี้

สร้างกรอบแนวคิดการวิจัย โดยใช้ความรู้จากทฤษฎี มาช่วยกำหนดแนวทางการศึกษา เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตและสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลหลักเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มคนทอผ้า ผู้บริโภคผ้าทอ หน่วยงานภาครัฐ และในส่วนของวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์เนื้อหา และสรุปประเด็นเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย และนำเสนอข้อมูลแบบพรรณนาวิเคราะห์

ความหมายของผ้าทอภาคใต้

เมื่อกล่าวถึงผ้าทอภาคใต้เราอาจมองได้หลายมิติ เนื่องจากผ้าทอไม่ได้เป็นเพียงเครื่องนุ่งห่มประดับกายหรือประดับฐานะของผู้สวมใส่เท่านั้น หากแต่ผ้าทอยังสะท้อนความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้คนในมิติต่างๆ คือ มิติด้านคุณธรรม มิติด้านเพศ มิติด้านพิธีกรรมและความเชื่อ มิติด้านศาสนา มิติด้านอำนาจ และมิติด้านการอนุรักษ์และการสืบทอด ความหมายของผ้าทอที่คนทอผ้าสะท้อนออกมาจึงมีมุมมองที่หลากหลาย ดังนี้

ผ้าทอในความหมายที่สัมพันธ์กับคุณธรรม

ผ้าทอเป็นงานที่ทำในยามว่างหลังจากการทำงานอื่นเสร็จเรียบร้อยแล้ว อีกทั้งยังเป็นเครื่องนุ่งห่มที่จำเป็นต้องใช้ในชีวิตประจำวัน ตลอดจนเป็นผลผลิตจากความสามัคคีของคนในชุมชนที่เกิดจากความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ที่ได้ร่วมแรงร่วมใจกันทำผ้าห่มเจดีย์ เช่น ผ้าทอสำหรับห่มเจดีย์วัดเขากุฎิของกลุ่มราชวัตรแสงส่องหล้าที่ 1 ตำบลเกาะยอตั้ง ซึ่งเกิดจากการใช้แรงคนในการทอจำนวนมากและใช้เวลานานหลายเดือนดังคำกล่าวของตากัณฐ์ สันธูรัตน์ "เริ่มมีการร่วมกลุ่มคนทอผ้าเกาะยอจำนวน 14 คนมาร่วมกันทอผ้าห่มพระธาตุก่อนที่จะเข้าพรรษาเป็นผ้าทอพื้นสีเหลือง หน้ากว้าง 2 เมตร ความยาวประมาณ 20 เมตร มีคนทอผ้ามาผลัดกันทอแล้วแต่แรงใครจะทำได้เท่าไร ทำกันมานานแล้ว" (กัณฐ์ สันธูรัตน์ : สัมภาษณ์เมื่อ 15 สิงหาคม 2555)

กลุ่มทอผ่านาหมื่นศรี มีการร่วมกลุ่มกันทอผ้าห่มพระท่านขุนจาซึ่งเป็นพระประจำชุมชนนาหมื่นศรี อนึ่ง จากตัวอย่างความเพียรพยายามเหล่านั้นสะท้อนถึงความวิริยะอุตสาหะ ความเอาใจใส่ ความอดทน และความขยันแสดงออกให้เห็นถึงคุณธรรมของผู้ทอได้อย่างชัดเจนดังคำกล่าวของป้าเรียม ฤทธิมา เล่าให้ฟังว่า "ผ้าที่ทอถวายพระก็มีนะ ก็มีอยู่ในวัดวัดควนสวรรค์นี่ คือเขาถือท่านขุนจาเป็นเจ้าวัด เป็นอาถรรพ์ของวัด คือว่าถ้าใครบนไถ่ไหน (อะไร) ไว้ ทำขุนจาจะรับ ถ้าเขาบน จะเก็บบนด้วยการเอาผ้าไปห่มในช่วงอาบน้ำ เสร็จปีงันมีหนึ่งหนแหละนะ เปลี่ยนผ้าให้ ปีนี้เอาลายลูกแก้วไปห่มที่ว่าเขาบน อย่าเขาเจ็บเขาไข้ เขาทำไรให้ได้คล่องไทรพั่นนี้แหละ (ป้าเรียม ฤทธิมา : สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม 2555)

กลุ่มฝ้ายกเมืองนครยังมีการทอผ้าที่เป็นสีพื้นเหลืองเหมือนกับชุมชนทอผ้าเกาะยอ และกลุ่มทอผ่านาหมื่นศรีแต่มีการแยกกันทอแล้วนำมาเย็บต่อต่อกันเป็นผืนยาวพร้อมทั้งมีการเขียนรูปพุทธประวัติลงไปในผืนผ้าเรียกว่าผ้า พระบฏดังคำกล่าวของพ่อสมควร เจริญสุข ว่า "ผ้าพระบฏ เป็นผ้าทอที่ใช้ในประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ในช่วง 15 ค่ำ เดือน 8 ของทุกปี

ผ้าทอ ที่ใช้เป็นผ้าทอพื้นสีเหลือง แล้วนำมาต่อกันเขียนภาพพุทธประวัติลงไป เพื่อแสดงถึงประวัติความเป็นมาของพุทธศาสนา" สะท้อนให้เห็นคุณค่าของผ้าทอในการสร้างความสามัคคีให้แก่คนที่เข้ามาทำนุบำรุงศาสนา โดยถือว่าผ้าทอนี้จะเป็นสิ่งปกป้องและคุ้มครองพระธาตุเมืองนครศรีธรรมราชซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของศาสนิกชนชาวนครศรีธรรมราชและสะท้อนความสามัคคีและความศรัทธาของคนทอผ้า (สมควร เจริญสุข : ให้สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2555)

สำหรับชุมชนผ้าไหมพุมเรียง มีความเชื่อว่า ผ้าทอนั้นเป็นความรู้จากพระเจ้า หรือเป็นสิ่งที่พระเจ้าสร้างขึ้นและประทานมาให้แก่คนทอผ้า การทอผ้าจึงเป็นวิถีชีวิตของกลุ่มทอผ้ามุสลิมที่นั่น และมีการสืบทอดความดั้งเดิมเอาไว้ทุกประการ โดยที่ ป๊ะหมัดหิริม หน้อยหิริม จากชุมชนทอผ้าไหมพุมเรียง ได้สะท้อนว่า "ความรู้ในการทอผ้า ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ประทานมาจากพระเจ้า" (ป๊ะหมัดหิริม หน้อยหิริม : สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2555)

แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าการรวมตัวกันเพื่อทอผ้าของคนชาวพุทธในชุมชนทอผ้าทั้ง 3 แห่ง คือ ชุมชนทอผ้าเกาะยอ ชุมชนทอผ้ายกเมืองนคร และชุมชนทอผ้านาหมื่นสีจะมีความคล้ายคลึงกันคือมีการร่วมมือร่วมใจกันทอผ้าเพื่อสืบทอดพุทธศาสนาโดยใช้ผ้าทอเป็นสัญลักษณ์ในการบ่งบอกถึงความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจถือเป็นคุณธรรมในชุมชนทอผ้า ส่วนในชุมชนทอผ้าไหมพุมเรียงซึ่งเป็นชุมชนที่นับถือศาสนาอิสลามโดยเชื่อว่าการทอผ้าเป็นความรู้จากพระเจ้าจึงมีการถ่ายทอดความรู้การทอผ้าให้กับคนที่นับถือศาสนาเดียวกันจึงถือได้ว่าเป็นคุณธรรมข้อหนึ่งที่ต้องยึดถือและถ่ายทอดเฉพาะกลุ่มเท่านั้น

ผ้าทอในความหมายที่สัมพันธ์กับเพศ

ผ้าทอสัมพันธ์กับเพศอย่างใกล้ชิด และสืบทอดกันในทุกกลุ่มวัฒนธรรมว่า การทอผ้าเป็นงานของผู้หญิง และเสียงของกี่ทอผ้าที่กระทบกันออกมาเป็นผืนผ้าล้วนถูกผลิตขึ้นจากแรงกายและหยาดเหงื่อของผู้หญิง ความสวยงามของผ้าทอจะรำลึกกันปากต่อปากว่าผู้หญิงบ้านนั้นบ้านนี้ มีฝีมือในการทอผ้า แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าในชุมชนทอผ้าเกาะยอเมื่องานทอผ้าได้ถูกพัฒนาขึ้นเป็นอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือนอีกทางหนึ่งผ้าทอจึงถูกผลิตทั้งโดยผู้หญิงและผู้ชาย ดังที่ตากрім สินธุรัตน์ เล่าให้ฟังว่า "ด้วยความชอบส่วนตัว เมื่อมีครูชาวจีนเข้ามาสอนทอผ้าในเกาะยอในปี พ.ศ.2482 ตาจึงสมัครเรียนทอผ้ากับเขาด้วย" (ตากрім สินธุรัตน์ : ให้สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 5 เมษายน 2555) กล่าวได้ว่าแม่ผ้าทอ

มีความสัมพันธ์กับเพชฌัญญ์ แต่ก็ไม่ได้ผูกขาดการทอผ้าเฉพาะแต่เพชฌัญญ์เพียงคนเดียว

ผ้าทอในความหมายที่สัมพันธ์กับความเชื่อ พิธีกรรม และประเพณี

ผ้าทอมีความสัมพันธ์กับความเชื่อ พิธีกรรม และประเพณีของชุมชนทอผ้าทั้ง 4 แห่ง ดังชุมชนทอผ้าเกาะยอมีความเชื่อว่า ต้องให้ความเคารพบูชา "กี่" (เครื่องทอผ้า) เนื่องจากเป็นเครื่องมือที่ใช้สำหรับการทอผ้า ซึ่งทำให้ครอบครัวมีผ้าไว้ใช้สอย ในขณะที่ชุมชนผ้ายกเมืองนครที่มีความเชื่อว่า การทอผ้าต้องอาศัยฤกษ์ยาม ซึ่งเกี่ยวข้องกับช่วงเวลาที่จะทอผ้า ซึ่งป้าช้อย อุดรณ ได้เล่าให้ฟังโดยสรุปได้ว่า วันที่เริ่มทอผ้าต้องเป็นวันพฤหัสบดีเพราะเป็นวันครู และทำให้ทอผ้าได้สำเร็จ ไม่มีอุปสรรค ส่วนวันที่เป็นอัมงคลสำหรับการทอผ้าคือวันเสาร์และวันพุธ วันเสาร์ คนทอผ้าเชื่อว่า จะทำให้ด้ายที่ใช้ทอผ้ายุ่งเหยิงและสร้างความเกียจคร้านให้แก่ผู้ทอ (ป้าช้อย อุดรณ : ให้สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2555)

ชุมชนทอผ้านาหมื่นศรี เชื่อว่า ผ้าทอนั้นเปรียบเสมือนบันไดที่จะนำไปสู่สวรรค์ ใช้เป็นสิ่งแทนตัว ผู้ทอหรือผู้จ้างทอ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อของคนทอผ้าในชีวิตหลังความตาย อีกทั้งยังสะท้อนความเชื่อเรื่องวิญญาณสงสาร และเป็นสิ่งที่รำลึกถึงบรรพบุรุษ นอกจากนั้น ผ้าทอยังถูกใช้เป็นเครื่องมือในการแก้บน เช่น การบนบานท่านขุนจาซึ่งเป็นพระพุทธรูปในวัดควนสวรรค์ของตำบลนาหมื่นศรี ที่คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือ เชื่อว่าหากใครมีความประสงค์ที่จะขอสิ่งใดจากขุนจา ก็จะบนด้วยการนำผ้าไปหม่อมองค์พระ สิ่งขอนั้นก็จะเป็นจริง ดังคำบอกเล่าของป้าเรียม ฤทธิมา จากชุมชนทอผ้านาหมื่นศรี ที่เล่าว่า "ทางพระพุทธศาสนาทางวัดก็มี ผ้าที่ทอถวายพระ ก็มีนะ ก็มีอยู่ในวัด วัดควนสวรรค์นี่คือเขาถือท่านขุนจาเป็นเจ้าวัด เป็นอาถรรพ์ของวัด คือว่าถ้าใครบนอะไร (อะไร) ไว้ ทำขุนจาจะรับ ถ้าเขาบน จะแก้บนด้วยการเอาผ้าไปหม่อมในช่วงอาบน้ำ เสริ่งปิ้งนั้น มีหนึ่งหนแหละนะ เปลี่ยนผ้าให้ ปีเนี่ยเอาลายลูกแก้วไปหม่อมที่ว่าเขาบน อย่าเขาเจ็บเขาไข้ เขาทำอะไรให้ได้คล่อง ไหวพั่นนี้แหละ (ป้าเรียม ฤทธิมา : สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม 2555)

สำหรับชุมชนผ้าไหมพุมเรียง มีความเชื่อว่า ผ้าทอนั้นเป็นความรู้จากพระเจ้า หรือเป็นสิ่งที่พระเจ้าสร้างขึ้นและประทานมาให้แก่คนทอผ้า การทอผ้าจึงเป็นวิถีชีวิตของกลุ่มทอผ้ามุสลิมที่นั่น และมีการสืบทอดความดั้งเดิมเอาไว้ทุกประการ โดยที่ ป๊ะหมัดหิรม หนุ่ยหมีม จากชุมชนทอผ้าไหมพุมเรียง ได้สะท้อนว่า "ความรู้ในการทอผ้า ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ประทานมาจากพระเจ้า" (ป๊ะหมัดหิรม หนุ่ยหมีม : สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2555)

นอกจากนั้น ผ้าทอยังสัมพันธ์กับช่วงชีวิตของคนทั้งประเพณีการเกิด และประเพณีการตาย ประเพณีการเกิดถือว่เป็นการเริ่มต้นของชีวิตใหม่ ผู้เป็นแม่จะทอผ้าด้วยตนเองระหว่างตั้งครรภ์ และนำผ้าทอมือผืนใหม่ห่อหุ้มลูก ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความรักของแม่ที่มีต่อลูก สำหรับประเพณีการตาย พบว่า ผ้าทอได้เข้าไปมีบทบาทในประเพณีงานศพ เช่น ชุมชนทอผ้านาหมื่นศรีได้ใช้ผ้าทอหรือ "ผ้าพานช้าง" สำหรับพาดบนโลงศพ ซึ่งผ้าพานช้างนี้ผู้ทอใช้สำหรับให้ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ไม่ว่าจะเป็นลูกหลานเครือญาติหรือคนใกล้ชิดตระลึกถึงตนเองหลังจากเสียชีวิตไปแล้ว (สุนทรี สังข์อยู่ทอ. 2548 : 106)

ผ้าทอในความหมายที่สัมพันธ์กับศาสนา

ผ้าทอในความหมายของการบวชในพระพุทธศาสนา คือ การนำผ้าทอมาใช้เป็นผ้านุ่งของนาคก่อนพิธีอุปสมบท ซึ่งเป็นผ้าทอที่ผู้เป็นมารดาทอให้แก่ลูกของตนได้ใช้นุ่งในพิธี แสดงให้เห็นถึงบทบาทของเพศหญิงในฐานะเพศแม่ที่มีส่วนร่วมในการสืบทอดพระพุทธศาสนา ซึ่งการ ทอผ้าให้เป็นผ้านุ่งของนาคนี้พบจากแหล่งชุมชนทอผ้า 3 แห่ง คือ ชุมชนทอ ผ้าเกาะยอ ชุมชนทอผ้า นาหมื่นศรี และชุมชนทอผ้ายกนคร

ผ้าทอสำหรับการสืบทอดพระพุทธศาสนาอีกแง่หนึ่ง คือ ผ้าทอสำหรับนำไปใช้ในการห่มพระธาตุและการบูชาพระธาตุ รวมไปถึงการนำผ้าทอไปเขียนพุทธประวัติ เช่น ผ้าทอสำหรับห่มพระธาตุเขากูฏี ตำบลเกาะยอ ผ้าทอสำหรับห่มพระธาตุเมืองนคร ซึ่งเรียกว่า "ผ้าพระบฏ" และ การทำอาสนะพระ (สมควร เจริญสุข : ให้สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2555)

ผ้าพระบฏ เป็นผ้าทอที่ใช้ในประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ในช่วง 15 ค่ำ เดือน 8 ของทุกปี ผ้าทอ ที่ใช้เป็นผ้าทอพื้นสีเหลือง แล้วนำมาต่อกันเขียนภาพพุทธประวัติลงไป เพื่อแสดงถึงประวัติ ความเป็นมาของพระพุทธศาสนา สะท้อนให้เห็นคุณค่าของผ้าทอในการสร้างความสามัคคีให้แก่คน ที่เข้ามาทำนุบำรุงศาสนา โดยถือว่าผ้าทอนี้จะเป็นสิ่งปกป้องและคุ้มครองพระธาตุเมืองนครศรีธรรมราชซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของศาสนิกชนชาวนครศรีธรรมราชและสะท้อนพลังศรัทธาของคนทอผ้า สมควร เจริญสุข : ให้สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2555)

สำหรับอาสนะพระ คือที่รองนั่งสำหรับพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งถือว่าเป็นของสูง ผ้าทอจึงเป็นผลผลิตของคนทอผ้า ที่ต้องการให้ผ้าทอเป็นสื่อกลางในการทำบุญ และเป็นของใช้ของพระสงฆ์ ซึ่งพบได้ในกลุ่มชุมชนทอผ้าเกาะยอและชุมชนทอผ้านาหมื่นศรี สะท้อนให้เห็นถึงความศรัทธา ในพระพุทธศาสนา อยากให้ผ้าทอของตนเองได้ถวายเป็นพุทธบูชา ซึ่งเป็นความเชื่อของคนทอผ้าว่าหากนำผ้าทอของตนไปทำอาสนะพระ ทำให้ตนเองได้รับบุญตามความเชื่อของศาสนาพุทธ (สมควร เจริญสุข : ให้สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2555)

ผ้าทอในความหมายที่สัมพันธ์กับอำนาจ

ผ้าทอสะท้อนอำนาจของผู้ใช้คือ ผ้าทอถูกใช้ในกลุ่มขุนนาง ผู้มีอำนาจ ผ้าทอจึงอยู่ในชีวิตประจำวันของชนชั้นสูงของสังคมด้วย โดยปรากฏเอกสารจากสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ได้เสด็จราชการหัวเมืองปักษ์ใต้ พ.ศ. 2427 ได้รับรายงานเกี่ยวกับผ้ายกเมืองนคร ความว่า "ผ้านุ่ง ผ้าห่ม ผ้ายกไหม ผ้ายกทอง ไม่มีขายในตลาดเป็นของทอเฉพาะผู้สั่งจัดซื้อและเป็นผ้าที่ทำในบ้านผู้ว่าราชการเมือง กรมการผู้หลักผู้ใหญ่" จากเอกสารแสดงให้เห็นว่าขุนนางหรือข้าราชการผู้ใหญ่ในสมัยก่อนนั้นนิยมนุ่งผ้ายกนคร และยังเห็นถึงการนุ่งห่มผ้าทอของขุนนางในสมัยก่อน ที่นิยมนุ่งเพียงแต่ผู้ชายเท่านั้น ที่แสดงถึงความเป็นชายที่ปกครองคนในสมัยก่อนล้วนนุ่งผ้ายกเมืองนครศรีธรรมราช (จันทรา ทองสมัคร. 2554 : 3-4)

ผ้าทอในความหมายที่สัมพันธ์กับการอนุรักษ์และการสืบทอด

คนทอผ้าให้ความสำคัญกับการสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าผ่านทางเครือญาติ จากรุ่นสู่รุ่นและการถ่ายทอดเฉพาะกลุ่ม ซึ่งถือว่าเป็นมรดกทางความรู้ของคนทอผ้า ทั้งยังเป็นการฝึกหัดและการสร้างปฏิสัมพันธ์ทางเครือญาติอีกด้วย

การทอผ้าที่ผ่านการสั่งสอนจากแม่สู่ลูก ดังคำบอกเล่าของยายช้อย อุตรน จากชุมชนทอผ้ายกนคร พูดว่า "แม่แกสอนชั้นแหละ สอนจนทอเป็น แต่ว่าทำผ้ายก ทำไม่เป็น ถึงที่นี่พอยายใหญ่ขึ้น (เป็นผู้ใหญ่) ได้ลูกแล้วนิแหละ ก็ไปทอบ้านแม่เชียรแหละ มื่อนั้นก็อายุได้สักสามสิบเหลือๆ ตอนสามสิบนั้นก็เริ่มทอผ้ายกดอกแล้วแม่เชียรสอนทอที่บ้านแม่เชียร แม่เชียรว่า ฉาน(ฉัน) หมาให้มายพาไปทอแคบ้านนั้นไม่ให้ไปไหน ถึงเราจะว่าอย่าเอาหมันแหละกะไปทอแคบ้านแกแหละ พอรุ่งเช้าไป ไปแรกหัวรุ่งนุแหละ ไปสองคน เพื่อนคนหนึ่งกันแหละ หมันตายเสียแล้ว" (ยายช้อย อุตรน : สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2555) และจากคำบอกเล่าของมะสาว ทองสุวรรณที่ชุมชนทอผ้าไหมพุมเรียง ซึ่งรับการสืบทอดการทอผ้ามาจากพ่อแม่ ให้สัมภาษณ์ว่า "มะก็ทอผ้าเป็นเหมือนกัน ทอตั้งแต่เด็ก ๆ นู ตอนนี่เจ็ดสิบหว่าแล้ว ที่นี้ประเพณีเขา อาชีพเขา คือทอผ้าอยู่แล้ว รุ่นพ่อรุ่นแม่ทอผ้าอยู่แล้วมาตั้งแต่แรก ถึงมาทุกวันก็ต่อเนื่องมาแต่นี้อยู่ลูกเขา เรื่องทอผ้านี้เขาเริ่มเข้ามาตอนไหนมะจำได้ ตอนที่มะทอนั้นเขาทอมาก่อนหน้านั้นแล้ว ทอมานานแล้ว ตั้งแต่รุ่นโต๊ะ (ทวด) นุ่นแหรเป็นร้อยปีนั้นแหรมะเจ็ดสิบ ป๊ะ (พ่อ) ของมะเก้าสิบ ถึงตะ โต๊ะนุ่นเป็นร้อยแล้วนะ ที่นี้การสืบทอดการทอผ้าเป็นรุ่นต่อรุ่นนะ พ่อแม่สอน" (มะสาว ทองสุวรรณ : สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2555)

เรื่องราวจากคำบอกเล่าของคนท้องถิ่นส่วนใหญ่เห็นสะท้อนให้เห็นว่า ภูมิปัญญาการทอผ้าเป็นสิ่งที่ได้รับสืบทอดมาจากแม่หรือยาย ซึ่งเป็นการปลูกฝังให้รู้จักถึงหน้าที่ของผู้หญิง ที่จะต้องทอผ้าด้วยความพากเพียร อุตสาหะ และอดทน และในขณะเดียวกันเป็นการรักษา ภูมิปัญญาของชุมชนเอาไว้

พลวัตผ้าทอภาคใต้

พลวัตของผ้าทอภาคใต้ ผู้วิจัยใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มาเป็นเกณฑ์ในเรื่องของเวลาเปรียบเทียบให้เห็นเรื่องของการเปลี่ยนแปลง โดยวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของผ้าทอภาคใต้ออกเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงที่หนึ่ง ก่อนพ.ศ. 2504 จนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2519) ช่วงที่สอง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3 - 7 (พ.ศ. 2530 - พ.ศ. 2539) และช่วงที่สาม แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8-10 (พ.ศ. 2540 - พ.ศ. 2554)

ช่วงที่หนึ่ง ช่วงก่อนพ.ศ. 2504 ถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2519)

การเปลี่ยนแปลงในช่วงนี้ พบว่าในช่วงนี้มีการเปลี่ยนแปลงด้านเครื่องมือจากที่มือเป็นก๊อกระตุก ส่งผลให้ชุมชนทอผ้าพื้นเมืองภาคใต้เปลี่ยนจากการผลิตผ้าทอเพื่อใช้ในครัวเรือนไปสู่การผลิตเพื่อขาย ชุมชนทอผ้าภาคใต้ที่เปลี่ยนจากที่มือเป็นก๊อกระตุก ได้แก่ ชุมชนทอผ้าเกาะยอ ชุมชนทอผ้าไหมพุมเรียง และชุมชนทอผ้านาหมื่นศรี ชุมชนทอผ้าเกาะยอและชุมชนทอผ้าไหมพุมเรียงมีการเปลี่ยนแปลง โดยมีครูชาวจีนนำก๊อกระตุกเข้ามาสอนการทอผ้า ดังคำบอกเล่าของตากрім สินธุรัตน์ ที่เล่าว่า "ก๊อกระตุกนี้ เข้ามาตอนที่ครูชาวจีนเข้ามาสอนในเกาะยอ ช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 หลังจากครูชาวจีนมาสอนคนทอผ้าในเกาะยอ ก็สามารถทอผ้าได้โดยใช้เวลาน้อยลง ผ้าทอจึงผลิตได้มากขึ้น" (ตากрім สินธุรัตน์ : สัมภาษณ์เมื่อ 5 เมษายน 2555) และคำบอกเล่าของ ป้าหวันมะ หนุ่ยหมิม คนทอผ้าอาวุโสจากชุมชนทอผ้าไหมพุมเรียง เล่าว่า "เมื่อก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 มีครูชาวจีนมาสอนการทอผ้าในบ้านพุมเรียง แม่ของป้าได้เป็นนักเรียนของครูจีนท่านนี้ด้วย สิ่งที่ครูได้นำมาสอนคือการทอผ้าโดยใช้ก๊อกระตุก" (ป้าหวันมะ หนุ่ยหมิม : สัมภาษณ์เมื่อ 7 พฤษภาคม 2555)

หลังจากที่ชาวบ้านหันไปใช้ก๊อกระตุกในการทอผ้า ทำให้มีผลผลิตผ้าทอเพิ่มขึ้นและมีปริมาณเกินความจำเป็นที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ชาวบ้านจึงนำผ้าทอที่เหลือใช้จากครัวเรือนไปขายเป็นรายได้เสริมในครัวเรือน ซึ่งเป็นการเริ่มต้นจากการผลิตผ้าทอเพื่อใช้สอยในครัวเรือนไปสู่การผลิตเพื่อขาย

ส่วนชุมชนทอผ้านาหมื่นศรีมีการเปลี่ยนแปลงเครื่องมือทอผ้าจากที่มือเป็นกึ่งกระดูก เนื่องจากได้แนวคิดจากการศึกษาดูงานในชุมชนทอผ้าเกาะยอ และเห็นว่าการทอผ้าด้วยกึ่งกระดูกมีประสิทธิภาพทำให้ทอผ้าได้จำนวนมากในระยะเวลาสั้น จึงนำกึ่งกระดูกดังกล่าวมาใช้ในกลุ่มทอผ้านาหมื่นศรี" (ปากุศล นิลลออ : ให้สัมภาษณ์เมื่อ 13 พฤษภาคม 2555) สำหรับชุมชนทอผ้ายกเมืองนครกลับไม่พบการเปลี่ยนแปลงด้านเครื่องมือทอผ้าในช่วงนี้

ช่วงที่สอง แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 - 7 (พ.ศ. 2530 - พ.ศ. 2539)

การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในช่วงนี้ คือการเปลี่ยนแปลงด้านรูปลักษณะ ในด้านขนาดผ้าทอ ลวดลายของผ้าทอ และรูปแบบของผลิตภัณฑ์ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของผ้าทอที่เกิดขึ้นเป็นการเปลี่ยนแปลงเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคที่จะนำไปใช้ในโอกาสต่างพิเศษและพิธีต่างๆ ในชีวิตประจำวันเช่น ใส่ในแบบผ้าพาดเฉียง ในขณะที่เดียวกันก็ยังคงรักษาความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มของผ้าทอเอาไว้

ขนาดของผ้าทอ พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงเฉพาะผ้านุ่งของผู้หญิง คือลดขนาดความยาวลง เนื่องจากผู้หญิงเปลี่ยนจากการนุ่งโจงกระเบนมาเป็นผ้าถุง ตามนโยบายรัฐนิยมในสมัยของจอมพล ป. พิบูลย์สงคราม

ลวดลายของผ้าทอ พบว่ามีพัฒนาการทอที่ซับซ้อนขึ้น เช่น ในชุมชนทอผ้าเกาะยอ ในระยะแรกมีการทอเป็นลายตาราง แต่เมื่อผู้ทอมีทักษะการทอที่เพิ่มขึ้น สามารถทอลายที่ซับซ้อน เช่น ลายราชวัตร ลายดอกพิกุล ต่อมามีการเพิ่มมีลวดลายจากเดิม เช่น ลายดอกพะยอม ลายดาสก่อต ลายเทพพนม เป็นต้น ส่วนในชุมชนทอผ้านาหมื่นศรี ในอดีตมีการทอผ้าเป็นลายลูกแก้ว ลายแก้วชิงดวง ลายลูกแก้วผสม และลายราชวัตรห้อง ลายดอกจิก ลายตาหมากรุก และชุมชนทอผ้ายกนคร มีแม่ลายเป็นลายตาหมากรุก ลายลูกแก้ว ต่อมา มีการนำลายผ้าโบราณมาทอ แต่ในส่วนของชุมชนทอผ้าพุมเรียงไม่พบการเปลี่ยนแปลง เพราะในช่วง พ.ศ.2505-2515 ยังไม่มีการตั้งกลุ่มทอผ้าไหมพุมเรียง

รูปแบบของผลิตภัณฑ์ผ้าทอ พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงจากการทอผ้านุ่ง หรือผ้าชิ้นไปสู่ การผลิตในรูปแบบอื่นๆ เช่น ในชุมชนทอผ้าเกาะยอ นำผ้าทอเกาะยอมาผลิตเป็นหมวก กล่องใส่ดินสอ เนคไท กล่องทิชชู ส่วนชุมชนทอผ้าไหมพุมเรียง นำผ้าทอมาผลิตเป็นเสื้อสูทไหมพุมเรียง รวมไปถึงทอผ้าให้มีขนาดใหญ่สำหรับนำไปใช้เป็นผ้าม่าน สำหรับชุมชนทอผ้านาหมื่นศรี ผลิตชิ้นงานใหม่ ๆ เช่น กระเป๋า ยาม เสื้อสูทที่ผลิตจากผ้าทอนาหมื่นศรี ส่วนชุมชนทอผ้ายกนครไม่พบการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของผลิตภัณฑ์เพราะยังไม่มีมีการตั้งกลุ่มทอผ้า

กล่าวได้ว่าชุมชนผ้าทอภาคใต้ได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปลักษณ์ของผ้าทอ ทั้งเพื่อความต้องการของตลาดและการเพิ่มมูลค่าของผ้าทอให้สูงขึ้น

ช่วงที่สาม แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 - 10 (พ.ศ. 2540 - 2554)

ในช่วงนี้นับว่าเป็นการปรับประยุกต์ภูมิปัญญาการทอผ้าดั้งเดิมไปสู่ภูมิปัญญาวิวัฒน์ ผ้าทอได้ถูกนำไปปรับใช้ให้ทันสมัย ซึ่งแต่เดิมผ้าทอถูกใช้เป็นเครื่องนุ่งห่มในชีวิตประจำวันที่มีความสัมพันธ์กับคนตั้งแต่เกิดจนตาย ทั้งยังใช้ในการสืบทอดพระพุทธศาสนา และเป็นเครื่องแสดงฐานะทางสังคม ต่อมาในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ได้ส่งเสริมการท่องเที่ยว และธุรกิจบริการทั้งการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ การท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวตามวิถีชุมชน และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จึงมีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นส่วนหนึ่งของธุรกิจการท่องเที่ยว โดยเฉพาะผ้าทอที่มีการประยุกต์ให้มีความทันสมัย และสามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้มากขึ้น ซึ่งผ้าทอได้ถูกประยุกต์ใช้ในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ ประเด็นที่หนึ่ง ผ้าทอในธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเด็นที่สอง ผ้าทอในธุรกิจบริการ และประเด็นที่สาม แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาผ้าทอในพิพิธภัณฑ์

ผ้าทอในธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ผ้าทอในอดีตนับได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตแบบพึ่งพาตนเอง การทอผ้าถือว่าเป็นประเพณีของคนในชุมชน ดังที่ปรากฏให้เห็นในชุมชนทอผ้าเกาะยอ ซึ่งมีประเพณีการแห่ผ้าขึ้นธาตุที่วัดเขาภูมิ หรือการแห่ผ้าพระบฏของชุมชนทอผ้ายกนคร ผ้าทอจึงกลายเป็นสื่อกลางที่ให้คนภายนอกได้นำไปใช้ประกอบพิธีตามประเพณีตามวิถีชีวิตของคนในชุมชน ส่งผลให้สถานที่สำคัญทางวัฒนธรรมของชุมชนกลายมาเป็นที่รู้จักมากขึ้น นอกจากนี้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการนำเสนอวิถีชีวิตของคนในชุมชนทอผ้าที่นำมาบรรจุอยู่ในเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยชุมชนทอผ้าได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งใช้ผ้าทอเป็นจุดดึงดูดของการท่องเที่ยว ทั้งยังใช้เป็นสินค้าเพื่อจัดจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว เช่น การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มราชวดีแสงส่องหล้าที่ 1 โดยนายวิชัย มาระเสนา ได้นำนักท่องเที่ยวไปชมสถานที่ต่าง ๆ ของตำบลเกาะยอ พร้อมการบรรยายให้ความรู้ อาทิ วัดเขาภูมิ นำผ้าทอเกาะยอไปห่มเจดีย์ ส่วนที่สถาบันทักษิณคดีศึกษา มีการจัดแสดงภาพวิถีชีวิตคนทอผ้า เครื่องมือทอผ้า ซึ่งแสดงถึงภูมิปัญญาการทอผ้าในอดีต และการสาธิตวิธีการทอผ้า ตั้งแต่การปั่นฝ้าย การย้อมสีเส้นด้าย การขึ้นลวดลายการทอผ้า เป็นต้น

นอกจากนี้หน่วยงานภาครัฐได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดสงขลา เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลาเป็นหน่วยงานที่มีการส่งเสริม สนับสนุน และรวบรวมภูมิปัญญาในจังหวัดสงขลา มีการจัดกิจกรรม "ถนนสายวัฒนธรรม" โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การจัดโครงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปเยี่ยมชมวิถีชีวิตชุมชนทอผ้าเกาะยอ ซึ่งเป็นแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญ พร้อมทั้งการจัดจำหน่าย ผลิตภัณฑ์ผ้าทอเกาะยอ

ผ้าทอที่กลายมาเป็นสินค้าทางภูมิปัญญาเพื่อการท่องเที่ยว นับว่าเป็นสินค้าที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของคนทอผ้า ผลิตภัณฑ์ผ้าทอของชุมชนที่นำมาประยุกต์ในรูปแบบผลิตภัณฑ์ต่างๆ จึงถูกนำมาจัดจำหน่ายเป็นของที่ระลึกให้กับนักท่องเที่ยวที่เข้าไปเยี่ยมชมการสาธิตการทอผ้า เช่น ชุมชนทอผ้าเกาะยอมีการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์กล่องทิชชู ภาพลายปักหลวงพ่อดาว ชุมชนทอผ้าไหมพุมเรียงมีการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ เสื้อสูทผ้าไหมพุมเรียง และชุมชนทอผ้า นามื่นศรี มีการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าพันคอ เป็นต้น

ผ้าทอในธุรกิจบริการ

ผ้าทอภาคใต้ ถูกนำไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของธุรกิจบริการ โดยเฉพาะธุรกิจโรงแรม ธุรกิจร้านอาหาร และธุรกิจนวดแผนไทย ธุรกิจบริการเหล่านี้มีจุดมุ่งหมายในการนำเอาคุณค่าของภูมิปัญญาผ้าทอมาสร้างอัตลักษณ์ให้กับธุรกิจบริการของตน นั่นคือการนำความทันสมัยและศิลปะดั้งเดิมของผ้าทอมาผสมผสานกันเพื่อช่วยดึงดูดผู้ให้บริการ และทำให้สถานที่นั้นมีคุณค่าในตัวเอง ทั้งในด้านสถานที่และตัวบุคคล โดยที่ด้านสถานที่คือการประยุกต์นำผ้าทอมาใช้เป็นเครื่องประดับตกแต่งสถานที่ ส่วนตัวบุคคลคือ การใช้ผ้าทอมาตัดเย็บเป็นเครื่องแบบให้กับบุคลากรของสถานที่นั้นๆ

ผ้าทอถูกนำมาออกแบบให้เป็นเครื่องประดับที่ใช้ตกแต่งสถานประกอบการของกลุ่มธุรกิจ โดยการนำวิธีทอผ้าแบบดั้งเดิมมาผสมผสานกับความทันสมัย ซึ่งเป็นการเพิ่มคุณค่าให้กับผ้าทอ และส่งผลให้การออกแบบเครื่องประดับตกแต่งมีความแปลกใหม่ สร้างแรงดึงดูดที่สะท้อนบรรยากาศของความดั้งเดิม เช่น การนำผ้าทอไปทำเป็นผ้าปูผนังแผนกต้อนรับของธุรกิจโรงแรม การนำผ้าทอไปทำเป็นซองใส่ช้อนส้อมและผ้าปูโต๊ะในธุรกิจร้านอาหาร รวมไปถึงการนำผ้าไปประยุกต์ใช้ตกแต่งและใช้งานในธุรกิจนวดแผนไทย โดยถูกใช้เป็นเครื่องแบบพนักงาน เพื่อสร้างอัตลักษณ์ให้กับกลุ่มธุรกิจ ส่งผลให้คุณค่าของผ้าทอที่ทำหน้าที่ในการสะท้อนบรรยากาศของภูมิปัญญาดั้งเดิม เกิดเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของธุรกิจเหล่านั้น และยังส่งผลต่อผู้บริโภคที่ก่อให้เกิดมุมมองของผ้าทอซึ่งจากเดิมใช้เพียงนุ่งห่ม กลายมาเป็นการประยุกต์ใช้ผ้าทอตามจินตนาการของผู้ออกแบบ

พิพิธภัณฑ์ในฐานะแหล่งเรียนรู้

ผ้าทอมีคุณค่าในฐานะองค์ความรู้จากอดีต สะท้อนให้เห็นประเพณีและวิถีชีวิตของคนท้องถิ่น เช่น ความสัมพันธ์ของคนกับศาสนา ความสัมพันธ์ด้านความเชื่อ ความสัมพันธ์ด้านครอบครัว เป็นต้น ดังนั้นผ้าทอจึงเป็นแหล่งข้อมูลในการเรียนรู้และศึกษา ที่ปรากฏอยู่ในพิพิธภัณฑ์ทุกระดับ ทั้งพิพิธภัณฑ์ของหน่วยงานภาครัฐ พิพิธภัณฑ์ของสถาบันการศึกษา และพิพิธภัณฑ์ของชุมชน

พิพิธภัณฑ์ของหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาตินครศรีธรรมราช ที่เป็นแหล่งเรียนรู้และจัดแสดงผ้าทอผ้ายกนครในฐานะของภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดนครศรีธรรมราช

พิพิธภัณฑ์ของสถาบันการศึกษา มีการรวบรวมผ้าทอภาคใต้จากชุมชนท้องถิ่นในแหล่งต่าง ๆ มาจัดเก็บเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าวิจัย เช่น ศูนย์ส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ที่จัดเก็บผ้าทอภาคใต้ไว้เป็นหมวดหมู่เพื่อการศึกษา มีการวิจัยโดยเฉพาะในกลุ่มทอผ้านาหมื่นศรี ส่วนสถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ ได้มีการจัดแสดงเรื่องราวผ้าทอในห้องผ้าและเครื่องทอ จัดแสดงผ้าทอพื้นบ้านจากแหล่งต่าง ๆ ในภาคใต้ เช่น ผ้าทอเกาะยอ ผ้าไหมพุมเรียง ผ้าทอนาหมื่นศรี ผ้ายกนคร เป็นต้น

พิพิธภัณฑ์ของชุมชน เช่น พิพิธภัณฑ์ผ้าทอนาหมื่นศรี ที่เป็นแหล่งเรียนรู้และจัดแสดงภูมิปัญญาการทอผ้าในวิถีชีวิตของคนในชุมชน แสดงภาพวัฒนธรรมการแต่งกายของคนในชุมชน ซึ่งมีเป้าหมายให้คนในชุมชนได้รับผลประโยชน์สูงสุด คือประชาชนทั่วไป นักเรียน และเยาวชนในพื้นที่สามารถศึกษาหาความรู้จากการเข้าชมพิพิธภัณฑ์ผ้าทอนาหมื่นศรี

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องพลังสร้างสรรค์ภูมิปัญญาผ้าทอภาคใต้ในช่วงแผนพัฒนาของรัฐ ในความคิดเห็นของผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ผลได้ดังนี้

การสืบทอดภูมิปัญญาผ้ายกนคร มีการสืบทอดในอดีตจากกลุ่มของคนท้องถิ่นเฉพาะกลุ่มเท่านั้น ซึ่งมีสีลัน และลักษณะของลวดลายที่บ่งบอกถึงระดับชนชั้นการปกครองของเจ้านาย ในอดีต เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในสมัยรัชกาลที่ 5 จึงทำให้ผ้ายกเมืองนครถูกลดบทบาทลง จนถึง พ.ศ.2537 อาจารย์จันทร์ ทองสมัคร ได้เข้ามาศึกษาวิจัย

เรื่องผ้ายกเมืองนคร และได้้นำลวดลายของผ้ายกเมืองนครมาสอนให้กลุ่มผ้าทอตรอกแคทอเป็นสินค้า ตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมากลุ่มผ้าทอตรอกแคจึงได้ทอผ้ายกเมืองนครเป็นลักษณะผลิตภัณฑ์ผ้าที่เป็นพื้นเท่านั้น ส่วนลวดลายในการทอมีเพียงลายที่อาจารย์จันทร์ ทองสมัครเข้ามาถ่ายทอดเท่านั้น จึงทำให้กลุ่มผ้าทอตรอกแคไม่พบการสร้างสรรค์ผ้ายกนครเป็นผลิตภัณฑ์อื่นเลย ส่วนการสืบทอดภูมิปัญญาของกลุ่มทอผ้าไหมพุมเรียงที่กำลังจะสูญหาย เนื่องด้วยกลุ่มคนผ้าไหมพุมเรียงที่นับถือศาสนาอิสลาม มีความเชื่อว่าผ้าทอคือความรู้จากพระเจ้า จึงทำให้การสืบทอดภูมิปัญญาจำกัดเพียงกลุ่มคนที่นับถือศาสนาอิสลามเท่านั้น โดยในปัจจุบันมีคนทอผ้าเหลืออยู่น้อย ทำให้มีแนวโน้มว่าภูมิปัญญาการทอผ้าไหมพุมเรียงนั้นจะสูญหายไปพร้อมกับหน่วยงานภาครัฐไม่สามารถเข้าไปส่งเสริม

ผลของแผนพัฒนาที่ส่งผลต่อกลุ่มผ้าทอจากแผนที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-10 (พ.ศ. 2504-2554) สะท้อนให้เห็นว่า มีหน่วยงานภาครัฐเข้าไปส่งเสริมและสนับสนุนกลุ่มผ้าทอทั้ง 4 แหล่ง มีผลให้เกิดการรวมกลุ่มผ้าทอพัฒนาทักษะการทอผ้า ปรับปรุงเครื่องมือทอผ้า รวมไปถึงการสร้างโรงเรียนให้กับกลุ่มทอผ้า ทำให้กลุ่มทอผ้าเหล่านั้นมีสร้างอาชีพและเพิ่มรายได้ จนทำให้กลุ่มผ้าทอมีความเข้มแข็งและเรียนรู้ว่าต้องพึ่งพาตนเองมากกว่ารัฐ

แต่ในอีกด้านหนึ่ง จากนโยบายและทิศทางการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐมีความบกพร่องที่ปรากฏให้เห็นผ่านการส่งเสริมและสนับสนุนกลุ่มผ้าทอ ไม่สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มทอผ้า เนื่องจากนโยบายส่วนใหญ่มาจากส่วนกลาง ขาดการสำรวจความต้องการของชุมชนทอผ้า จึงไม่รู้จักปัญหาที่แท้จริง ทำให้ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ถูกต้อง

ผ้าทอในความหมายของเจ้าของวัฒนธรรมที่แตกต่างจากความหมายของรัฐ ผ้าทอในความหมายของคนทอผ้า คือของที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นงานยามว่างที่แสดงถึงความอดุสหาะส่วนในความหมายของรัฐ ผ้าทอคือภูมิปัญญาที่สามารถนำมาเป็นสินค้า เพื่อสร้างรายได้และอาชีพ โดยผ่านนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนของรัฐ โดยที่รัฐต้องเข้าไปจัดการควบคุมดูแลจนกว่ากลุ่มทอผ้าจะพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 โดยให้ความสำคัญกับการสนับสนุนมรดกทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะผ้าทออันเป็นผลผลิตจากภูมิปัญญาของคนไทยที่มีการสืบทอดมาอย่างยาวนาน

ความจำเป็นของพลังสร้างสรรค์ภูมิปัญญาผ้าทอภาคใต้ จากปัจจัยเศรษฐกิจในปัจจุบันที่มีระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบการผลิต จากผลิตเพื่อใช้ภายในครอบครัวเป็นการผลิตเพื่ออุตสาหกรรม ที่มีการผลิตเป็นจำนวนมาก จึงทำให้

เกิดการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มผ้า ที่ส่งผลให้ระบบการผลิตเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เดิมมีระบบการผลิตแบบพึ่งพาตนเองเปลี่ยนมาเป็นระบบการผลิตตามความต้องการของลูกค้า จึงจำเป็นต้องใช้พลังสร้างสรรค์เข้ามาปรับประยุกต์ ส่งผลต่อภูมิปัญญาด้านเดิมที่เข้าไปปรับใช้กระแสนิยมที่อาศัยความต้องการของผู้บริโภคเป็นที่ตั้ง จึงทำให้ภูมิปัญญาดั้งเดิมที่เป็นทุนทางวัฒนธรรมแสดงออกมาทางลวดลายผ้า มีการเปลี่ยนแปลงตามความต้องการของลูกค้า ส่งผลกระทบให้กลุ่มผ้าทอต้องผลิตตามกระแสความนิยมโดยตรงถึงกลุ่มผ้าทอ

ส่วนในด้านการทอผ้าแบบดั้งเดิม คือการทอผ้านุ่ง ในปัจจุบันลดความนิยมลง ผู้บริโภคที่ซื้อผ้าทอไปไม่นิยมนุ่งผ้านุ่ง เพราะเป็นของล้าสมัย จึงต้องมีการปรับประยุกต์ออกมาเป็นผลิตภัณฑ์ที่เพิ่มคุณค่าด้วยความแปลกใหม่ ความแตกต่างทางด้านผลิตภัณฑ์ จนสามารถเพิ่มรายได้และทำให้กลุ่มผ้าทอยืนหยัดได้จนถึงปัจจุบัน

สรุป

ผ้าทอภาคใต้ไม่ได้เป็นเพียงเครื่องนุ่งห่มหรืองานศิลปหัตถกรรมเท่านั้น แต่ยังสะท้อนความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้คนในมิติต่างๆ ทั้งมิติด้านคุณธรรมที่มีการสอดแทรกความวิริยะ อุตสาหะ ความเอาใจใส่ ความอดทน ความขยัน และความสามัคคี มิติที่สัมพันธ์กับเพศ ซึ่งสะท้อนผ่านความสามารถของเพศหญิงที่ทอผ้าด้วยแรงกายและหยาดเหงื่อ แต่ต่อมาเพศและการทอผ้าไม่ได้เป็นเรื่องผูกขาดกับเพศหญิงอีกต่อไปหลังจากที่การทอผ้ากลายมาเป็นอาชีพหลัก มิติที่สัมพันธ์ด้านความเชื่อ พิธีกรรม และประเพณีที่มีการเคารพที่ทอผ้าในฐานะของเครื่องมือที่ใช้สำหรับทอผ้า และการนำผ้าทอมาเป็นส่วนหนึ่งของความเชื่อทางศาสนาและพิธีกรรมของชุมชน ส่วนมิติที่สัมพันธ์กับศาสนา เป็นการนำผ้าทอไปเป็นส่วนหนึ่งของพิธีทางศาสนาและเป็นของใช้สำหรับพระสงฆ์ ด้านมิติที่สัมพันธ์กับอำนาจ ผ้าทอได้สะท้อนให้เห็นถึงระบบชนชั้นปกครอง เช่นผ้ายกเมืองนคร เป็นผ้าทอที่ใช้สำหรับชนชั้นปกครองเท่านั้น และมิติความสัมพันธ์กับการอนุรักษ์และการสืบทอด พบว่าการสืบทอดภูมิปัญญาผ้าทอนั้นเป็นการสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ส่วนพลวัตผ้าทอนั้น มีการเปลี่ยนแปลงในสามช่วง ในช่วงแรกเป็นการเปลี่ยนแปลงเครื่องมือทอผ้า จากที่มือเป็นก็กระตุกที่ ส่งผลให้การทอผ้ากลายมาเป็นอาชีพหลัก ช่วงที่สองเป็นการเปลี่ยนแปลงรูปลักษณะที่ทำให้ผ้าทอเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความหลากหลายมากขึ้น เป็นที่ต้องการของตลาดและเพิ่มมูลค่าให้แก่ผ้าทอ และช่วงที่สามเป็นการเปลี่ยนแปลงจากภูมิปัญญาดั้งเดิมสู่ภูมิปัญญาวิวัฒน์ เช่น นำผ้าทอ

ไปประยุกต์ใช้ในธุรกิจการท่องเที่ยว การบริการ และการจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ ดังนั้น
ผ้าทอภาคใต้จึงเปลี่ยนไปตามบริบทของยุคสมัย สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค
จึงทำให้ผ้าทอภาคใต้ยังคงดำรงคุณค่า สมกับเป็นมรดกทางภูมิปัญญาของคนภาคใต้

บรรณานุกรม

- จรีน คิริ. (2542). "ผ้าทอนาหมื่นสี." ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2542 เล่ม 10. (หน้า 4710 - 4712). กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- จันทร์ ทอสมศรี. (2554). **ผ้ายกเมืองนคร**. นครศรีธรรมราช : ศูนย์วัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- ชนิตา รักรัษพลเมือง. (2545). **แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนา : กระบวนการทัศน์ที่เปลี่ยนแปลง**. กรุงเทพฯ : ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชาญชัย ปาณูปกรณ์. (2547). **ศึกษาผ้าทอเกาะยอ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ภาณุ ธรรมสุวรรณ และทวีศักดิ์ ล้อมลิ้ม. (2530). **รายงานการวิจัยการศึกษาข้อมูลพื้นฐานทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ของประชาชนในตำบลเกาะยอและผลกระทบจากสะพานติณสูลานนท์**. สงขลา : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตสงขลา.
- วิเชียรศิริ (ชม), พระยา. (2471). **ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 3. พระนคร** : โรงพิมพ์หนังสือพิมพ์ไทย.
- สุนันส จิตพิทักษ์. (2525). **ผ้าทอเกาะยอ**. สงขลา : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- อรไท ผลดี. (2537). **ผ้าทอกับวิถีชีวิตชาวไทย**. กรุงเทพฯ : ศูรสภา.
- อุบลศรี อรรถพันธ์. (2529). **รายงานการวิจัยการศึกษาเรื่องการทอผ้าไหมพุมเรียง**. สงขลา : สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตสงขลา.
- อุบลศรี อรรถพันธ์. (2542). "ผ้าทอพุมเรียง." ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2542 เล่ม 10. (หน้า 4712 - 4720). กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.

บุคลากรกรม

- กรั้ม สิ้นธุรัตน์ (ผู้ให้สัมภาษณ์). นพพล เจริญสุข (ผู้สัมภาษณ์). ที่กลุ่มทอผ้าร่มไทร บ้านเลขที่ 53 หมู่ 5 บ้านท่าไทร ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2555 และ 17 สิงหาคม พ.ศ. 2555
- ช้อย อุดรณ (ผู้ให้สัมภาษณ์). นพพล เจริญสุข (ผู้สัมภาษณ์). ที่กลุ่มทอผ้าตรอกแค บ้านเลขที่ 31 หมู่ ที่ 4 ตำบลขนหาด อำเภอชะอวด จังหวัดตรัง. เมื่อวันที่ 18 สิงหาคม พ.ศ. 2555.
- วันดารา (ผู้ให้สัมภาษณ์). นพพล เจริญสุข (ผู้สัมภาษณ์). ที่กลุ่มทอผ้าบ้านพุมเรียง บ้านเลขที่ 81 หมู่ที่ 2 ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2555
- สมควร เจริญสุข(ผู้ให้สัมภาษณ์). นพพล เจริญสุข (ผู้สัมภาษณ์). ที่บ้านเลขที่ 1403/18 ตำบลคลัง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช. เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2555
- สมหมาย พงพฤกษ์(ผู้ให้สัมภาษณ์). นพพล เจริญสุข (ผู้สัมภาษณ์). ที่บ้านเลขที่ 5 หมู่ที่ 3 ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2555.
- หมัดรีม หน้อยหมิม(ผู้ให้สัมภาษณ์). นพพล เจริญสุข (ผู้สัมภาษณ์). ที่กลุ่มทอผ้าบ้านพุมเรียง บ้านเลขที่ 81 หมู่ที่ 2 ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ. 2555.
- หวันมะ หน้อยหมิม(ผู้ให้สัมภาษณ์). นพพล เจริญสุข (ผู้สัมภาษณ์). ที่กลุ่มทอผ้าบ้านพุมเรียง บ้านเลขที่ 81 หมู่ที่ 2 ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2555.